

In het boek *Jules Charpentier, afgezant van de Frontbeweging* komen de ingrediënten van De Bruynes werkwijze duidelijk tot uiting. Een te uitvoerige inleiding, een opeenstapeling van Vlaams-nationalistische cliché's met betrekking tot de eerste wereldoorlog, gaan aan het eigenlijke onderwerp vooraf. Het moet de lezer de beweegredenen van de betrokkenen diets maken.

De kern van het boek bestaat uit de weergave van een interview dat de schrijver in 1971 met Jules Charpentier had, een memorandum van Frontleider Hendrik Borginon met betrekking tot deze zaak en talrijke andere documenten. Het is de verdienste van Arthur de Bruyne dat hij de lezer een bronnenuitgave aanbiedt zodat deze zelf tot een opinie kan komen. De Bruyne geeft Jules Charpentier evenwel het voordeel van de twijfel. Toch vormt dit boek geen eindpunt in de discussie. Zulks bleek uit een artikel dat Daniël Vanacker in 1989 in *Wetenschappelijke Tijdingen* liet verschijnen. Op grond van De Bruynes boek en aangevuld met andere documenten concludeert deze auteur dat Jules Charpentier slechts gedeeltelijk zijn opdracht uitvoerde. Toch voert hij voor de afgezant van de Frontbeweging verzachtende omstandigheden aan. Voer voor een nieuw debat?

L. Sieben

H. Ramsোধ, *Suriname 1933-1944. Koloniale politiek en beleid onder gouverneur Kielstra* (Dissertatie Rijksuniversiteit Utrecht 1990; Delft: Eburon, 1990, 255 blz., ISBN 90 5166 143 6).

Eindelijk eens een boek over Suriname, dat niet handelt over de plantagelandbouw, de periode der slavernij en de contractarbeid of over de marrons. Deze dissertatie bewijst, dat er ook buiten de hier genoemde onderwerpen nog historisch leven mogelijk is. Overigens heeft de auteur zich niet helemaal buiten de begane paden van de historiografie over Suriname gewaagd. De gouverneursperiode van J. C. Kielstra stond in de literatuur al bekend als een afwijking van de normale bestuurspraktijk. Kielstra verschilde van zijn voorgangers en opvolgers, omdat hij ten eerste met bijna dictatoriaal gezag zou hebben geregeerd, ten tweede de assimilatiepolitiek zou hebben verlaten en in plaats daarvan de beginselen van het koloniaal bestuur uit Indonesië op Suriname zou hebben toegepast en ten derde de normale ontwikkeling naar zelfbestuur zou hebben afgeremd en de Surinaamse bevolking op een hardhandig soort Nederlands koloniaal imperialisme zou hebben getrakteerd.

Zeer zorgvuldig onderzoekt de jonge doctor de hier genoemde punten aan de hand van contemporaine literatuur en archiefmateriaal. Er wordt geen melding gemaakt van het feit, dat de auteur ook interviews heeft afgenomen, hoewel dat wellicht nog mogelijk was geweest en wellicht zelfs wenselijk. Kielstra heeft zich altijd aan de letter van de wet gehouden. 'C'est le ton qui fait la musique' en voor die toon zijn niet altijd aanwijzingen te vinden in de officiële bescheiden. Vandaar dat vraaggesprekken met tijdgenoten soms zeer nuttig kunnen zijn om het informele element uit het verleden te achterhalen.

De lezer kan echter ook zonder de mening van ondervraagde tijdgenoten constateren, dat de gouverneursperiode van Kielstra helemaal niet zo uitzonderlijk was en dat zijn *faits et gestes* heel goed verklaard kunnen worden vanuit de structuur van de economie, de maatschappij en de politiek in Suriname. Het is niet moeilijk om uit alle drie gebieden hiervan een voorbeeld te geven.

In het boek komt de economie in hoofdstuk 2 en 3 aan de orde. De auteur verstrekt vele

gegevens, die erop duiden dat de economische groei in Suriname gering was. De wereldcrisis van de jaren dertig trof met name de exportsector. In verband hiermee is het niet verwonderlijk, dat Kielstra veel heil zag in de ontwikkeling van de kleinschalige landbouw van voedselproducten, die in de kolonie zelf gebruikt konden worden. Door zo'n politiek zouden de importen van voedsel kleiner worden en wellicht zou de werkloosheid van het proletariaat in Paramaribo afnemen. Op moderne wijze trachtte Kielstra de teelt van exportgewassen door subsidies zo te stimuleren, dat die producten werden verbouwd, die op de buitenlandse markt de beste kansen maakten. Deze politiek was niet nieuw en een andere gouverneur dan Kielstra had op dit gebied niet veel meer kunnen doen. Datzelfde geldt voor de bezuinigingen op de overheidsuitgaven; deze politiek werd eveneens in Nederland gevoerd en in Nederlands Indië.

Ten aanzien van Kielstra's sociale beleid is evenmin veel te ontdekken, dat op eigenzinnig beleid wijst of op een radicale breuk met het verleden. In de eerste plaats noemt de auteur de frustraties van de gekleurde elite in Suriname, die geconfronteerd werd met een vermindering van het aantal overheidsfuncties en een relatieve vergroting van het aantal uit Europa afkomstige ambtenaren. Waren deze twee ontwikkelingen niet een algemeen verschijnsel in de jaren dertig in de koloniale wereld? Helaas verstrekt de auteur geen getallen, die deze veranderingen voor Suriname precies documenteren. In de tweede plaats maakt de auteur veel werk van de 'verindisching' van het bestuursapparaat en van het veranderde regeringsbeleid ten aanzien van de drie ethnische groepen: creolen, Brits-Indiërs en de Javanen. Ook in het bestuursapparaat waren al vóór Kielstra regelmatig ambtenaren in Suriname werkzaam, die ervaring hadden opgedaan in Nederlands Indië. En ook het beleid tegenover Brits-Indiërs en Javanen was vóór de komst van Kielstra nooit geheel op samensmelting van deze groepen met de ex-Afrikaanse creolen gericht geweest. Heeft Kielstra gezorgd voor een echte verandering op dit gebied? De aparte huwelijkswetgeving is geen gelukkig voorbeeld. Zo'n aparte wetgeving werd op het einde van de negentiende eeuw al door de Engelse consul te Paramaribo bepleit en informeel bestond er reeds onderscheid tussen de ethnische groepen op dit punt. Kan men Kielstra's enthousiasme voor de vorming van dorpsgemeenschappen als een breuk met het vroegere beleid kenschetsen? Dat is moeilijk vol te houden. De auteur wijst zelf op de desbetreffende plannen ten tijde van de slavenemancipatie en hij had daar nog voorbeelden aan kunnen toevoegen uit de vestigingspolitiek van de eerste Javaanse contractarbeiders in Suriname.

Wat rest ons dan nog van het oude beeld, dat Kielstra afschilderde als een houwdegen, een onverlicht despoot en een reactionair? Was dat alleen van toepassing op de politieke ontwikkelingen? In de hoofdstukken 5 en 6 beschrijft de auteur uitvoerig hoe de landvoogd steeds weer tegen de haren instrijkt van de leden van de koloniale staten. Leefde Kielstra dus in politieke onmin met heel Suriname? Welnee, er was hoogstens sprake van onenigheid tussen de gouverneur en een tiental vertegenwoordigers van het uiterst elitaire groepje Surinaamse kiezers, die niet meer dan twee (!) procent van de bevolking uitmaakten. Het is wat overdreven om hier van Kielstra's strijd tegen de democratische staatsordening te spreken. De auteur maakt in ieder geval geen melding van warme belangstelling voor het algemeen kiesrecht onder de politieke tegenstanders van de gouverneur.

Het boek van Hans Ramsোধ bevat veel zorgvuldig bij elkaar gesprokkeld feitenmateriaal. De tekst van de hoofdstukken beperkt zich tot het weergeven van dit materiaal; er wordt geen poging gedaan om de Surinaamse volkshuishouding en de sociale en ethnische structuur en politiek in een breder kader te plaatsen. Zo spreekt de auteur in navolging van de stukken uit die tijd steeds weer over het 'Surinaamse vraagstuk' en het 'herstel van de economie'. Wat viel er dan te herstellen? In de jaren twintig en dertig beleefde Suriname een vermindering van economische

groei door het achteruitlopen van de plantage-exporten. Dat was ook elders in het Caribische gebied het geval en men zou kunnen zeggen, dat Suriname zonder plantages terugkeerde naar het normale economische peil van een land uit de Derde Wereld. Van 'herstel' kon alleen sprake zijn, als Suriname een nieuw produkt kon vinden, waaraan op de internationale markt behoefte bestond. De auteur laat wel zien hoe belangrijk later de bauxiet werd, maar trekt daaruit geen algemene conclusies.

Ook ten aanzien van de politieke situatie verstrekt de auteur alleen feiten. Het geharrewar in de Staten van Suriname kon toch alleen maar zo'n *cabale-achtig* karakter dragen, omdat er in de kolonie geen sprake was van brede massabewegingen, die naar onafhankelijkheid streefden zoals ter zelfder tijd in Azië? Waarom zulke bewegingen in de *man made* Caribische plantagekoloniën ontbraken, legt de auteur overigens uitstekend uit.

Is het nog te vroeg voor diepgravende beschouwingen over het koloniale Suriname van deze eeuw? Waarschijnlijk wel; er is nog veel niet uitgezocht. Dit boek doet z'n best om een deel van de Surinaamse geschiedenis na 1863 te ontsluiten en daarvoor is de auteur veel dank verschuldigd.

P. C. Emmer

W. F. S. Pelt, *Vrede door revolutie. De CPN tijdens het Molotov-Ribbentrop pact (1939-1941)* (Dissertatie Universiteit van Amsterdam 1990; Den Haag: SDU, 1990, 398 blz., f49,50, ISBN 90 12 06501 1).

De rol van de CPN in het eerste bezettingsjaar is lange tijd een beladen onderwerp geweest, waarover vóór- en tegenstanders van die partij niet redelijk konden discussiëren. Tot een echt afstandelijke wetenschappelijke behandeling kwam het pas in het boek van H. Galesloot en S. Legêne, *Partij in het verzet* (1986), dat een kleine 100 bladzijden aan de omstreden periode wijdt. De dissertatie van W. F. S. Pelt gaat ook weer voor bijna de helft over dat eerste bezettingsjaar, echter niet meer als onderdeel van de bezettingsgeschiedenis: Pelts onderwerp is de periode vanaf het sluiten van het Duits-Russische pact van 23 augustus 1939 tot aan de Duitse inval in de Sovjetunie en de in die periode door de CPN gevoerde politiek. Dus niet de binnenlandse politieke situatie in Nederland bepaalt Pelts periodisering, maar de buitenlands-politieke positie van de Sovjetunie. Daarin ligt mijns inziens de grote verdienste van dit boek, want voor de gestaalde CPN-leden van die tijd was inderdaad, zoals de schrijver op bladzijde 10 opmerkt, niet de houding van de Nederlandse regering en de andere partijen maatgevend, maar de koers van de Sovjet-leiding en de daarop gebaseerde richtlijnen van de Komintern. Bij de chronologische indeling van het boek gaat dan ook in elk hoofdstuk een beschouwing over successievelijk de buitenlandse politiek van de Sovjetunie, de Komintern-directieven en de gedragingen van communistische zusterpartijen aan het verhaal over de CPN zelf vooraf.

Een tweede verdienste van Pelts boek is dat het zich niet beperkt tot het weergeven van resoluties, krantekunnen en verwickelingen binnen de partijtop, maar ook uitvoerig nagaat, wat de 'gewone' CPN-leden in die periode nu eigenlijk gedaan hebben. Daarbij blijkt overigens dat mei 1940 wel degelijk een cesuur vormt in de CPN-geschiedenis, en niet alleen door de overgang van legaliteit naar illegaliteit. 'Het Pact' werd door de meeste CPN'ers zonder al te veel moeite aanvaard en slechts weinig leden zegden hun lidmaatschap op, maar men wist in de maanden tot de Duitse inval kennelijk toch niet helemaal raad met de situatie. De actie van gemobiliseerde CPN'ers in het leger had haast niets om het lijf. De enige concrete actie tegen het defensiebeleid van de Nederlandse regering, de begin 1940 gestarte 'Anti-vlootwet-